

Neolit – tézy

Mgr. Peter Tóth, PhD.

Úvod do problematiky

- Z gréckeho neos = nový a lithos = kameň
- Pol. 6. a pol. 5. tisícročia pred n. l.
- Archeologicky dobre dokumentovateľné sídliskové a pohrebiskové areály

Charakteristika neolitu

- Chov domácich zvierat
- Pestovanie kultúrnych plodín
- Usadlý spôsob života v pevných drevohlinitých domoch
- Výroba keramiky, brúsených a vŕtaných kamenných nástrojov
- Rozvoj odevnej kultúry

Počiatky neolitu

- Úrodný polmesiac
- Natufien a PPNA (= pre-pottery Neolithic)
- Spoločenské faktory
- Klimatické zmeny
- Dostupnosť potravinových zdrojov
- Populačný tlak
- Technologické inovácie
- Zásadná zmena ideológie
- Revolúcia symbolov

Šírenie neolitu

- Migrácia/demická difúzia
- Po vlnách
- Akulturácia
- Integrácia
- Paleogenetika

Krajina pred neolitom

- Otepľovanie a zvlhčovanie klímy
- Šírenie lesa
- Aktivity človeka
- Intenzita zásahov ovplyvnená riedkym a nerovnomerným osídlením
- Zber dreva
- Vypaľovanie lesa
- Manipulácia s vegetáciou

- Osídlená predkultúrna krajina

Agro-ekologická zóna (6000-5500 BC)

Život na sídlisku

- Realizované špecializovane i podomácky
- Výmena
- Chýbajúce artefakty z organických materiálov
- Najviac poznané sú artefakty z anorganických surovín

Modely neolitického poľnohospodárstva

- Žiarové sťahovavé
- Extenzívne prílohové (oradlo)
- Intenzívne kopaničiarske (niva)
- Intenzívne záhradnícke

Pestované plodiny

- Pšenica dvojnka
- Pšenica jednka
- Hrach siaty
- Šošovica jedlá
- Ľan

Domáce zvieratá

- Hovädzí dobytok
- Ovca/koza
- Prasa
- Pes

Lovná fauna

- Jeleň
- Srnec
- Diviak
- Tur
- Zajac
- Osol (Chotěbudice)
- Kôň (Mužský, Štúrovo, Šurany-Nitriansky Hrádok)
- Rybolov?

Zber

Architektúra

- Kultúra s lineárnou keramikou – 5 radová kolová konštrukcia domov

- Kultúra s vypíchanou keramikou – v staršom období domy pravouhlé až slabo trapézové, v mladšom období pôdorysy silno trapézovité alebo loďkovité, v neskorom období pôdorysy pretiahnuté a s obvodovým žľabom
- Lengyelská kultúra – dvoj- alebo trojpriestorové domy vymedzené kolovými jamami alebo základovým žľabom

Pohrebný rítus

- Kultúra s lineárnou keramikou – inhumácia i kremácia, skrčená poloha, pochovávanie všetkých vekových kategórií
- Lengyelská kultúra – prehĺbenie sociálnej stratifikácie, dedenie spoločenského postavenia
- Kultúra s vypíchanou keramikou – birituálny pohrebný rítus
- Skelety v sídliskovom prostredí - regulárne hrobové jamy i sídliskové objekty (doklady rituálnych praktík?)

Duchovné predstavy

- Rituálne ničenie artefaktov
- Prevládajú zobrazenia žien
- Idea vegetatívnych síl prírody
- Sakrálny vs. profánný účel
- Mladý neolit
  - Zrodenie božstiev
  - Pozemské bytosti vs. prírodné božstvo
  - Obrady v súvislosti so vzkriesením božstva
  - rondely (kruhové priekopové areály)